

Inkluderende skolemiljøer – elevernes roller

KORT & KLART

SFi DET NATIONALE
FORSKNINGSCENTER
FOR VELFÆRD

CUBION

Om dette hæfte

Dette hæfte henvender sig til lærere og pædagoger, som arbejder med at skabe et inkluderende skolemiljø. I hæftet bliver du præsenteret for tre inspirationsforløb, som SFI og konsulenthuset Cubion har udviklet, og som lærere og pædagoger på en række skoler har testet. Med udgangspunkt i elevernes egen rolle er målet med forløbene helt overordnet at styrke elevernes læring og trivsel ved at skabe rammerne for et mere inkluderende skolemiljø.

I alle inspirationsforløb starter teamet af lærere og pædagoger med at finde ud af, hvilken forandring det ønskes at opnå med forløbet. Derefter skal mål og delmål på vej mod den ønskede forandring gøres tydelige, ligesom det skal være klart, hvilke aktiviteter der skal sættes i værk, og hvordan og hvornår forløbet skal evalueres. På den måde sikrer teamet,

at der holdes fokus på hvilke mål – og hvilken forandring – forløbet skal føre til. Derved bliver det også målene, som afgør, hvilket inspirationsforløb der er det mest hensigtsmæssige at give sig i kast med. Og det bliver målene, der er styrende for den konkrete udformning af forløbet.

Forløbene er testet på 1.-8. klassetrin, og SFI og Cubion vurderer, at de kan gennemføres på alle folkeskolens klassetrin. Klasse teamet, bestående af lærere og pædagoger, vurderer i hvert enkelt tilfælde, i hvilke fag og timer der skal arbejdes med forløbet.

De tre inspirationsforløb

Holddannelse som understøtter inklusion:

Skal styrke børnenes indbyrdes relationer og åbne deres øjne for egne og andres kompetencer.

Klassens spilleregler: Eleverne hjælper hinanden med at udvikle og efterleve fælles spilleregler, der skal medvirke til, at de bliver bedre til at rose og støtte hinanden.

Lege- og læringsmakker: Skal skabe og vedligeholde nye relationer på tværs af klasser og klassetrin og skabe mere tryghed samt forbedre elevernes læsekundskaber.

Forløbene er afprøvet på otte danske skoler i januar og februar 2015, og der skal fra SFI og Cubion lyde en stor tak til de lærere, pædagoger og skoleledere på de skoler, der har bidraget til udviklingen og afprøvningen af de tre forløb. Det drejer sig om Sophienborgskolen i Hillerød, Østre Skole i Middelfart, Mårslet Skole i Aarhus, Grindsted Søndre Skole, Tønder Overbygningsskole, Herfølge Skole og Kragelundskolen i Højbjerg. I hæftet beskriver vi forløbene, kommer med gode råd til planlægningen af dem og samler op på erfaringerne.

Tydelighed og kontekst

I udviklingen af inspirationsforløbene har SFI og Cubion taget udgangspunkt i de elementer fra inklusionsforskningen, samt fra nuværende dansk inklusionspraksis, som ser ud til at have de mest givtige effekter på børns læring og trivsel. Derudover er der visse gennemgående elementer, som har betydning for at skabe et inkluderende skolemiljø. Det drejer sig blandt andet om tydelig ledelse, et velfungerende skole-hjem-samarbejde, tydelighed om hvordan man omgås hinanden på skolen, samt tydelighed omkring hvad der skal foregå i klassen, og hvordan det skal foregå.

Effekten af den enkelte metode afhænger dog af konteksten på skolen. Derfor er det vigtigt, at man på skolerne har en professionel dialog omkring, hvilke udfordringer der er på skolen, og hvilke inspirationsforløb der skal til for at løse netop disse udfordringer. Ligeledes er det vigtigt, at man følger op på og evaluerer, hvad der gik godt, og hvad der gik mindre godt, og hvordan forløbene fremadrettet kan tilpasses for at skabe et inkluderende skolemiljø.

UDVIKLING AF INSPIRATIONSFORLØB

De tre inspirationsforløb er udviklet med afsæt i forskning og viden fra allerede eksisterende inklusionspraksis og konkrete erfaringer med inklusionsarbejdet på ni udvalgte skoler. Forløbene blev udviklet på en metodeworkshop i juni 2014, hvor eksperter på inklusionsområdet Rasmus Alenkær, Mette Wybrandt og Sisse Krøll Willemoes samt Cubions konsulenter deltog, og forløbene inddrager så vidt muligt erfaringer fra praksis samt viden fra forskning på området. Forskningsoversigt og inspirationsforløb er beskrevet mere dybdegående i rapporten 'Inkluderende skolemiljøer – elevernes roller', som også danner grundlag for dette hæfte, og som kan findes på SFI's hjemmeside. Projektet er igangsat og finansieret af Undervisningsministeriet.

Inspirationsforløb 1

Holddannelse som understøtter inklusion

I dette inspirationsforløb arbejder teamet systematisk med både holddannelsens formål og med at følge op på, om resultatet af holddannelsen lever op til intentionerne. Forskning på området peger på, at de bedste effekter af holddannelse opnås i grupper, hvor eleverne bevidst sættes sammen med elever, der ikke har samme forudsætninger for at løse opgaven som dem selv. De lærere og pædagoger, der har arbejdet med metoden i Cubions testforløb, hæfter sig især ved, at den enkelte elev bliver mere bevidst om sin egen rolle i fællesskabet. Og at elevernes evne til at samarbejde styrkes.

Mål

Formålet med inspirationsforløbet er, at eleverne bliver mere bevidste om deres egen rolle i fællesskabet og om, hvad det er for gruppedynamikker, de skal forholde sig til. Lærere og pædagoger sætter rammen for holddannelsen og sørger for, at forløbet bliver gennemført systematisk. Rammerne skal give eleverne mulighed for at være de primære aktører i de fællesskaber, der etableres på holdene og i grupperne på holdene. Forløbet har fokus på børnenes indbyrdes relationer i timerne, hvor eleverne bliver inddelt i grupper enten i den enkelte klasse eller på tværs af klasser og årgange. Det giver dem mulighed for at indgå i nye fællesskaber og derigennem få øjnene op for, hvad de selv og andre bidrager med.

INSPIRATION TIL PLANLÆGNINGEN

Når et team af lærere og pædagoger skal i gang med at planlægge et læringsforløb og vurderer, at holddannelse kan indgå som en værdifuld metode, kan der tages udgangspunkt i følgende spørgsmål:

- Hvad er formålet med at bruge holddannelse?
- I hvilket læringsforløb eller i hvilken undervisningssituation vil vi arbejde med holddannelse?
- Hvilke faglige og sociale læringsmål skal holddannelsen understøtte?
- Hvordan sikrer vi, at alle elever oplever succes i læringsituationen?
- Hvilke didaktiske og pædagogiske redskaber skal vi arbejde ud fra i forløbet, og hvordan skal undervisningen på de enkelte hold differentieres i forhold til for eksempel indhold, metode, materialer, tid og rum?
- Efter hvilke kriterier skal vi inddele holdene? Efter interesser, sociale relationer, læringsstil, fagligt niveau eller andet?
- Har vi den fornødne viden om eleverne til at inddele holdene mest hensigtsmæssigt? Eller skal eleverne tages med på råd?
- Hvordan undgår vi, at holddannelsen fører til stigmatisering af bestemte elever?
- Hvordan evaluerer vi forløbet? Ud fra hvilke tegn og indikatorer?

Elev fra Grindsted Søndre Skole:

Det er sjovt at arbejde sammen med andre end dem fra ens egen klasse.”

Erfaringer

To skoler har i løbet af januar og februar 2015 afprøvet holddannelse som værktøj til at understøtte et inkluderende skolemiljø. På Grindsted Søndre Skole arbejdede lærerteamet med holddeling på tværs af klasserne i den samme årgang i dansk, matematik og understøttende undervisning i en periode på 3 uger. Det langsigtede mål med holddelingen var, at eleverne på tværs af klasserne skulle lære hinanden bedre at kende, fordi klasserne skal lægges sammen om 3 år. I timer, hvor eleverne arbejdede gruppevis, blev de i de samme grupper, som så vidt muligt bestod af to piger og to drenge med to elever fra hver klasse.

Teamet dannede grupperne ud fra en vurdering af, hvad hver enkelt elev skulle have ud af forløbet.

Lærere og pædagoger forklarede eleverne, at forløbet skulle styrke samarbejdet, hvilket blandt andet betød, at ingen i gruppen var færdige med opgaverne, før alle i gruppen var færdige. Eleverne måtte gerne hjælpe hinanden og behøvede ikke at lave lige meget.

Nogle elever blev motiveret af, at det var et fælles projekt at blive færdige. Andre elever blev motiveret af, at de indgik i en ny sammenhæng med elever fra parallelklas-

Elev fra Grindsted Søndre Skole:

Det har været godt at være i nye grupper med dem fra den anden klasse. Det, vi har lært mest om, er at samarbejde, og så har vi også lært noget om at lave gangestykker på forskellige måder.”

Lærer fra Tønder Overbygnings-skole:

De hidtidige erfaringer med holddannelse har vist os, at eleverne får mulighed for at få øget selvtillid og selvværd via bevidst holddannelse kombineret med, at de føler de bliver set og hørt."

sen, mens nogle elever i udgangspunktet var skeptiske og ikke ønskede holddelingen. Nogle af eleverne erfarede, at det trods skepsis var muligt at deltage i nye gruppesammenhænge, men også, at det var dejligt at vende tilbage til det kendte. Erfaringerne fra testforløbene giver grund til følgende anbefalinger:

- Opstil konkrete mål for, hvilket fagligt såvel som socialt udbytte eleverne skal have ud af metoden.
- Brug holddannelse som metode til at opnå bestemte mål. Holddannelsen må ikke blive et mål i sig selv.
- Lad forløbet køre over en tidsafgrænset periode med en fast struktur i perioden.
- Skab en skema- og arbejdstidsstruktur på skolen, så rammerne for at danne hold på tværs af klasser optimeres.
- Informer og inddrag kollegaer, elever og forældre tidligt i forløbet, når der dannes hold.
- Inddrag eleverne, når teamet fastlægger temaer for holddannelsen. Det vil give dem et øget ejerskab i forhold til forløbene og styrke dem i demokratiske beslutningsprocesser.
- Evaluer løbende, om holddannelsen og tilrettelæggelsen af den er givende for eleverne.

Inspirationsforløb 2

Klassens spilleregler

Formålet med 'Klassens spilleregler' er at bidrage til at skabe et skolemiljø, som er fremmende for både læring og trivsel. Lærerne formulerer sammen med eleverne et sæt spilleregler, som klassen skal følge. Elevernes deltagelse giver dem ejerskab for forløbet, og det er med til at motivere dem til at tage aktiv del i forløbet, som de

jo selv har været med til at planlægge. Når spillereglerne er formuleret, bliver forældrene involveret, så de kan være med til at understøtte og bakke op om forløbet. Det er vigtigt at tydeliggøre eleverne, forældrene, pædagogerne og lærernes roller, at evaluere forløbet undervejs og at holde fokus på læringsaspektet i evalueringsprocessen.

Ti eksempler på, hvad 'Klassens spilleregler' kan være:

- Alle skal være sammen om at bestemme
- Man skal sige sandheden
- Vi går i skole for at lære
- Vi taler respektfuldt til hinanden
- Jeg holder mig til min opgave
- Man skal ikke blive sur, når man taber
- Man skal hjælpe hinanden
- Man skal være sød ved andre
- Stop, når der bliver sagt stop
- Tænk på andre og ikke kun på dig selv

Lærer fra 2. klasse på Sophienborgskolen:

Der er færre konflikter mellem eleverne, og jeg tror, at det har været på grund af hele det fokus, vi har haft på, at de skulle italesætte, hvad der var vigtigt for dem i frikvartererne, og at det ikke er nogle regler, vi har påduttet dem.”

Mål

Et af de kortsigtede formål med 'Klassens spilleregler' er, at eleverne bliver bedre til at anerkende og støtte hinanden, at de får en større forståelse for forskellighed i klassen, og at de får en tro på, at andre vil dem det godt. Forløbet skal understøtte udviklingen af et inkluderende læringsmiljø, blandt andet ved at eleverne i fællesskab sørger

for, at de regler, som de selv har været med til at nedfælde, bliver respekteret. For lærerne i testforløbene har nogle af målene været at skælde mindre ud og få større fokus på de gode historier samt at gøre de gode historier meget konkrete. Lærerne i testforløbene har skrevet dem i ugeplanen eller talt om dem i slutningen af timen.

INSPIRATION TIL PLANLÆGNINGEN

Trin 1: Teamets forberedelse

Teamet drøfter, hvilke særlige udfordringer og behov, der er i den konkrete elev- og forældregruppe. Disse tænkes ind i forløbet, i forhold til hvordan skolens overordnede værdigrundlag kan aktiveres, og i forhold til hvordan rammerne for klasse mødet og forældremødet bedst muligt bliver sat.

Trin 2: Klasse møde om 'Klassens spilleregler'

På klasse mødet bliver alle elever inviteret til at komme med idéer. Eleverne skal opleve, at det nytter at deltage, så det er vigtigt at være lydhør. Målet er ikke at give eleverne fuld selvbestemmelse og ansvar, men at eleverne får indflydelse på de regler, der skal danne rammen om et velfungerende læringsforløb. Ved hjælp af Cooperative Learning-strukturen 'Mødet på midten' (se boks på side 16) udarbejder eleverne bud på, hvilke spilleregler klassen skal leve efter.

Trin 3: Forældremøde

Formålet med forældremødet er at skabe gode rammer for et inkluderende forældresamarbejde og at inddrage forældrene i arbejdet med at understøtte og bakke op om 'Klassens spilleregler'. Via 'Mødet på midten' skal forældrene konkretisere egne roller og eget ansvar i forhold til spillereglerne. Forældrene reflekterer over, hvad de kan gøre for at understøtte de enkelte spilleregler og laver en liste med handlemuligheder. Derved tydeliggøres forældrenes ansvar i forhold til, at levereglerne efterleves både på og uden for skolen.

Trin 4: Løbende evaluering og opfølgning

Et centralt element i forløbet er en løbende evaluering af og opfølgning på, hvordan det går med at efterleve 'Klassens spilleregler'. Det kan foregå løbende i klassen, og status på de enkelte spilleregler – måske nogle særligt udvalgte - visualiseres på en tavle eller planche, eventuelt med et trafiklys, hvor farven fortæller, hvor godt eller skidt det går med at overholde reglerne. Teamet aftaler løbende med eleverne, hvilke spilleregler der trænger til særlig opmærksomhed. I forhold til evaluering og opfølgning er det vigtigt at have fokus på læringsaspektet. Formålet er ikke at pege fingre ad nogen, men snarere sammen at sikre, at alle elever lærer at overholde spillereglerne, og at hver især ved, hvad deres rolle består i.

Elev fra 5. klasse på Sophienborgskolen synes godt om 'Klassens spilleregler', fordi:

... så har man noget at støtte sig til, og hvis man kommer op at skændes, har man noget at holde sig til. For eksempel reglen om at tale respektfuldt til andre er vigtig, ellers ville man bare snakke grimt."

Erfaringer

Metoden er indtil videre testet og evalueret i to klasser på én skole, og erfaringerne herfra viser, at metoden virker i forhold til, at både elever og lærere bliver mere opmærksomme på at hjælpe hinanden med at efterleve spillereglerne. Og lærerne bliver mere opmærksomme på at understøtte en god stemning både i frikvartererne og i timerne. Erfaringerne fra testforløbene giver grund til følgende anbefalinger:

- Gør formålet med spillereglerne tydeligt for den enkelte klasse.
- Få sat en ramme for forløbet fra start og få snakket om, hvorfor man har regler og love. Det kan for eksempel ske med en snak om grundlov, lovgivning eller kriminalitet. Det er desuden en god idé også at tale om betydningen af uskrevne regler.
- Få elever og lærere til at reflektere over, hvad der skal til, for at eleverne har det

godt i skolen både socialt og fagligt – både i frikvarterer og i timer.

- Lad eleverne selv formulere eller vælge spillereglerne. Det giver ejerskab.
- Konkretiser reglerne ved at udarbejde tegn på, at reglerne bliver overholdt. Hvad betyder det for eksempel, at man skal tale respektfuldt til hinanden? Eller hvad sker der, når alle er med til at bestemme?
- Hold fokus på læringsaspektet og dermed på, hvad der skal til, for at eleverne lærer at overholde reglerne. Det skal ikke handle om, hvilke konsekvenser det får, hvis man ikke overholder reglerne, men snarere om, hvad der skal til for at lære eleverne at overholde reglerne. Det er en vigtig pointe, at det handler om læring og ikke disciplinering.
- Involver hele lærerteamet fra start og sørg for, at flere lærere får ejerskab for spillereglerne. Det styrker forløbet.
- Brug eventuelt øvelser med spil (for eksempel boldspil eller brætspil), hvor eleverne får forskellige regler eller i hold

selv skal blive enige om holdets regler og så spille mod et andet hold med andre regler. Det fungerer godt i testforløbet.

- Lav en idébank med inspiration til for eksempel øvelser, filmklip og andet, som kan understøtte arbejdet med forløbet.
- Hold det enkelt og fokuser på få regler. Derved er chancen større for, at eleverne får succesoplevelser.
- Evaluer spillereglerne løbende, og suppler forløbet med yderligere fokus på trivsel og samarbejdsøvelser.

MØDET PÅ MIDTEN

En vigtig metode i forhold til udviklingen af 'Klassens spilleregler' er Cooperative Learning-strukturen 'Mødet på midten'. Metoden kan bruges til både at formulere spillereglerne, udvælge hvilke af dem klassen vil fokusere på, samt udarbejde tegn på, at de efterleves, og så er den med til at sikre, at alle elever deltager aktivt. Med CL- strukturen bliver alle elever involveret i processen, fordi de er gensidigt afhængige af hinandens input, og fordi refleksionsprocesserne og dialogerne finder sted over flere omgange.

- Eleverne inddeles i grupper a fire, og der sikres en god sammensætning, så elever med særlige læringsudfordringer spredes i grupperne.
- Eleverne reflekterer over, hvilke tre spilleregler, de finder særligt vigtige for klassens trivsel og læringsmiljø. Hver elev skriver eller tegner sine overvejelser.
- Derefter præsenterer hver elev sit forslag for gruppen, og gruppen prioriterer sammen hvilke tre spilleregler, de finder vigtigst for klassen.
- Herefter argumenterer hver gruppe, hvorfor den har valgt netop de tre spilleregler, og i plenum udvikles en samlet liste over elevernes top-10. I denne proces indgår også lærernes betragtninger og overvejelser om, hvilke spilleregler der er særligt centrale for klassen. Ved hjælp af denne proces sikres elevernes ejerskab til klassens spilleregler, samtidig med at skolens værdisæt også respekteres.
- Med afsæt i den samlede liste udvælges enkelte spilleregler, som klassen vil have særligt fokus på i den næste periode.
- Der udarbejdes desuden en plakat eller lignende med klassens spilleregler, som hænges op i klassen, så den er visuelt tydelig. Denne plakat kan udbygges med en rød/gul/grøn indikator, som viser, hvordan det går med at efterleve de enkelte spilleregler, hvilket der løbende evalueres på.

Inspirationsforløb 3

Lege- og læringsmakkere

Forløbet går kort beskrevet ud på, at en elev fra en af de større klasser tager sig af en elev fra en af de mindre klasser eller på tværs af klasser på en årgang. Det kan både være i undervisningsøjemed og socialt. Forløbet kan målrettes frikvartererne (legemakkere) eller anvendes i undervisningen (læringsmakkere). For de store elever er det motiverende at skulle agere lærere for en periode ved selv at stå for andre elevers leg og/eller læring og planlægge aktiviteter for de yngre elever. For de yngste elever kan forløbet bidrage til at skabe større tryghed og trivsel.

Kombination af to indsatser

Lege- og læringsmakkere er en videreudvikling af to indsatser, nemlig 'Aktiv på tværs' og 'Peer Educators'. Førstnævnte er et inklusionstiltag rettet mod frikvartererne. Bag initiativet ligger en forståelse af, at eleverne ofte oplever frikvartererne som den

mest utrygge tid på skoledagen, fordi de er ustrukturerede og ofte uden særlig stor deltagelse af pædagoger og lærere. Idéen bag sidstnævnte er, at børn kan have lettere ved at lære fra andre børn. I praksis betyder det, at større elever, peer-educatorer, tager sig af de yngre elever og viser dem, hvordan man bedst håndterer konflikter og stopper mobning. De gode erfaringer fra de to indsatser kombineres i inspirationsforløbet 'Lege- og læringsmakkere'. Samarbejdet i læringsmakkere kan have forskellig faglig karakter. Det kan for eksempel være engelsk, oplæsning, forståelse og løsning af matematikopgaver, forståelse af regnearter og så videre.

Mål

Formålet med forløbet er, at eleverne aktivt skaber og styrker relationer på tværs af klasser. Det er med til at øge trygheden og

trivsel blandt eleverne, hvilket bidrager til at skabe et mere inkluderende skolemiljø. I de forløb, hvor fokus har været på læsning, kan det også bidrage til at højne fagligheden. Det er ikke kun de yngste elever, der

lærer af forløbet. De ældre elever bliver også bedre læsere, da de bliver mere opmærksomme på, hvad der er vigtigt i læsning, når de for eksempel skal læse højt for andre.

INSPIRATION TIL PLANLÆGNINGEN

- Forløbet begynder med, at teamet opsætter mål og rammer, både tidsramme og en ramme for antal af elever, der skal deltage.
- Med udgangspunkt i formålet med forløbet udvælger teamet aktiviteter, der understøtter målene, planlægningen og opgavefordelingen blandt lærere og pædagoger på tværs af klasser.
- Teamet udvælger og uddanner lege- og læringsmakkere, hvis ikke en hel klasse skal deltage. I udvælgelsen er det vigtigt at tænke på den konkrete elevgruppe, og hvilke særlige faktorer der skal tænkes ind. Uddannelsen kan bestå af en hel dag med inspiration til, hvordan man lærer andre noget. Man kan også vælge at fokusere på konflikthåndtering og mægling eller anerkendelses- og samarbejdsøvelser. Desuden kan der være sange, lege og fællesspisning på dagen, så lege- og læringsmakkerne både føler sig klædt på til rollen og anerkendt for at tage opgaven på sig. Hvis hele klasser skal deltage, kan man fordele uddannelsen over flere lektioner i en uge.
- Teamet koordinerer skemalægning af lege- og læringsmakkeraktiviteter, så planer og oversigter over aktiviteter og rollefordeling bliver tydelige for både lege- og læringsmakkerne samt for de ansvarlige pædagoger og lærere.
- Teamet kommunikerer formål med forløbet og indholdet af det tydeligt til forældrene.
- Lærere og pædagoger evaluerer forløbet med eleverne. Nåede vi de mål, vi satte op for forløbet? Hvad har vi lært? Hvordan anvender vi vores nye viden om, hvordan vi lærer andre noget, i vores skoledag?
- Lærere og pædagoger evaluerer forløbet i teamet. Nåede vi de mål, vi satte? Hvorfor og hvorfor ikke? Hvordan arbejder vi videre med resultaterne af forløbet?

Lærer fra Østre Skole:

Både store og små elever har fået et meget stort udbytte af forløbet. De store tog deres ansvar på sig, og mange øvede sig før oplæsningen, enten derhjemme eller sammen med en kammerat fra deres egen klasse. De havde altid oplæsningsbogen med sig til læsemøderne, og de var gode til at lytte til de mindre elever, når næste bog skulle vælges.”

Erfaringer

Erfaringerne fra testforløbene indikerer, at de har virket positivt i forhold til at skabe relationer på tværs af alders- og klassetrin og i forhold til at højne elevernes læsekundskaber. Erfaringerne fra testforløbene giver grund til følgende anbefalinger:

- Støt og udfordr sammensætningen af makkerpar, så eleverne får mest muligt ud af samarbejdet.
- Klarlæg, hvilke kriterier der arbejdes med i udvælgelse af par, og hvad der kendetegner et godt samarbejde.
- Opstil mål for og evaluer forløbet, så eleverne efterfølgende kan se, hvad de har lært, og så de kan opsamle gode erfaringer og ideer.
- Indtænk evalueringen undervejs i forløbet, så elevernes udbytte øges. En supplerende afsluttende evaluering sikrer, at de næste aktiviteter bygger ovenpå de foregående med et større lærings- og trivselsudbytte til følge.

Elev fra Mårslet Skole:

Det har været rigtig sjovt at planlægge og afvikle bevægelsesbåndet for andre elever. Det var godt, fordi jeg kom til at tale med nogen, jeg ikke plejede, og de er blevet mine nye venner."

- Sørg for, at relationer, der bliver opbygget i frikvartererne, også bliver brugt i lærings-situationer, for eksempel i lektiehjælp, bevægelse og understøttende undervisning.
- Afgræns forløbene, så elevernes engagement fastholdes.
- Inddrag eleverne i planlægningen, så deres ejerskab for forløbet øges.
- Tydeliggør, hvordan de enkelte dele af forløbet skal bruges i det samlede forløb for at sikre størst mulig engagement, motivation og ejerskab.
- Udvid eventuelt form og indhold af forløbet på tværs af klasser og fag, når den er afprøvet og kendt blandt elever og lærere/pædagoger. Det er der rig mulighed for.
- Lad elevernes medbestemmelse være en del af både tilrettelæggelsen og afviklingen af alle forløb, og sørg for, at alle deltagende lærere og pædagoger bakker op om de fælles udstukne rammer.

Lærer fra Mårslet Skole:

Det har været rigtig godt at lade eleverne stå for planlægning og afvikling af et bevægelsesbånd på tværs af årgangen. De var meget engagerede i opgaven og stolte over at undervise de andre. De planlagde aktiviteter, som de vidste, de andre elever ville være glade for, og på den måde kom der mindre fokus på det faglige. Men det vigtigste i første omgang var også følelsen hos eleverne af at de kunne mestre opgaven, og det lykkedes de helt vildt godt med.”

Pjecen er forfattet af:

Randi Juul-Olsen, chefkonsulent og partner, Cubion

Anna Amilon, seniorforsker, SFI

Michael Ørtz Christiansen, pressemedarbejder, SFI

Mere viden om de tre indsatser:

Kan findes i rapporten 'Inkluderende skolemiljøer – elevernes roller', som er tilgængelig på www.sfi.dk. Eller hos Cubion, der kan kontaktes via www.cubion.dk eller på tlf: 86181320.

SFI DET NATIONALE
FORSKNINGSCENTER
FOR VELFÆRD

Udgiver: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd, 2015

Foto: Ole Bo Jensen, Colourbox

Design: heddabank.dk

Tryk: Rosendahls a/s